

आजचा युवक आणि अच्युत गोडबोले यांच्या मानसशास्त्रीय विचारांची आवश्यकता व परिणामकारकता

¹ राधेशाम नंदकिशोर कुमठेकर

² गोरोबा तुकाराम खुरपे

¹संशोधक विद्यार्थी, शिक्षणशास्त्र संकुल, स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, विष्णुपुरी, नांदेड (महाराष्ट्र)

²प्रोफेसर, महात्मा फुले अध्यापक महाविद्यालय, जळकोट, जि. लातूर (महाराष्ट्र)

¹Email : hutch9193@gmail.com

²Email : gtkhurpe@gmail.com

सारांश : संपूर्ण जगामध्ये प्रचंड स्पर्धा निर्माण झालेली आहे. या स्पर्धेत टिकण्यासाठी प्रत्येक युवक हा आपापल्या परीने आपले योगदान देऊन त्यात टिकून राहण्याचा प्रयत्न करत आहे. तरुणाची मानसिकता त्याची विचार करण्याची पद्धती त्याची गोंधळलेली अवस्था या सर्व गोष्टींवर ती भाष्य करणारे मानसशास्त्रीय विचार अच्युत गोडबोले यांनी मनकल्लोळ आणि मनात यातून व्यक्त करण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. आजचा युवक हा वेगळ्या प्रकारच्या यशाकडे मार्गक्रमण करताना दिसून येतो. किंबहुना त्याच्यामध्ये जगण्याचा प्रयत्न करतो. मग कुठल्या प्रकारचे काम करण्यासाठी आपल्याला आनंद मिळतो की नाही? याचा विचार न करता आपल्याला केवळ पैसा, संपत्ती प्राप्त झाली पाहिजे, केवळ पैशाच्या संपत्तीच्या मागं आजचा तरुण जाताना दिसतो आहे. शिक्षणामधील डीजीटीलायझेशन आणि मोबाईल टीव्ही संगणक या सगळ्या युगामध्ये वाचन संस्कृती ही पूर्णतः लोप होत चाललेली आहे. या सगळ्याचा परिणाम हा तरुणातील मानसिकतेवर व विचार करण्याच्या क्षमतेवर होतो आहे. पर्यायी त्याची बौद्धिक कुवत ही कमकुवत होताना जाणवते व त्याचबरोबर वैचारिक स्पष्टता वैचारिक अधिष्ठान त्याला अजिबात मिळत नाही.

जगण्याची प्रचंड स्पर्धा, मृगजळाप्रमाणे आपला युवक हा एका विशिष्ट स्वप्नांच्या मागे धावताना दिसतो. ज्या गोष्टीची आवश्यकता नाही त्या गोष्टींच्या मागे धावताना दिसतो हेच या सगळ्यांची निर्मिती ही केवळ आणि केवळ योग्य समुपदेशन योग्य मार्गदर्शन नसल्याच्या कारणामुळे अशा समस्या तरुणासमोर येताना आपणास दिसून येतात. जगण्यामध्ये आपल्या काय असलं पाहिजे आपण कोणाला रोल मॉडेल मानलं पाहिजे आपण काय वाचन केलं पाहिजे शिक्षण कसल्या प्रकारचे घेतले पाहिजे आपल्या जीवनामध्ये नैतिक मूल्यांचं आणि जीवनमूल्यच काय महत्त्व आहे.

मुख्य शब्द : आजचा युवक, अच्युत गोडबोले यांचे मानसशास्त्रीय विचार, मनकल्लोळ, परिणामकारकता.

1. प्रस्तावना :

आजच्या स्पर्धेच्या व यांत्रिक युगाच्या स्पर्धेमध्ये आजचा युवक हा प्रचंड द्विधा मनस्थिती मधून जाताना आपणास आढळून येतो. या सर्व परिस्थितीमध्ये त्याच्या मनाची प्रचंड घालमेल होताना ही दिसून येते. तसे आपण पाहिले तर मन हे प्रचंड चंचल गतिशील असते, अशा चंचल मनाच्या संदर्भात त्याचा आपण ठाव घेणे, त्याच्यात निर्माण होणाऱ्या अनेक प्रश्नांची उकल करण्याचा प्रयत्न करणे, प्रश्न का निर्माण होतात, कोणत्या परिस्थितीमध्ये मनाची अवस्था कशा प्रकारची असते, बालमन, युवक मन, विद्यार्थी मन, प्रौढ व्यक्तीचे मन, वृद्धांचे मन अशा अनेक वेगवेगळ्या टप्प्यांवरती मनाची अवस्था कशा प्रकारची असते, याची उकल करणे अत्यंत कठीण आहे, किंबहुना या संदर्भात तात्विक दृष्ट्या मत व्यक्त

करणे, त्याचा ठाव घेण्याचा प्रयत्न करणं अत्यंत जिकरीचे व क्लिष्ट व गुंतागुंतीचे काम आहे. म्हणून बहिणाबाई म्हणतात "मन वढाय वढाय किती हाकल तरी पुन्हा येते पिकावर" इतकी चंचलता मनाच्या संदर्भात आपल्या काव्यातून व्यक्त केलेली आहे.

वस्तू स्थितीमध्ये जेव्हा आपण या समस्यांकडे पाहतो, मनाचा विचार करत असतो तेव्हा जितक्या व्यक्ती तितक्या प्रवृत्ती याप्रमाणे, मानवी मन देखील विभिन्न प्रकारचे असते. तरी अच्युत गोडबोले यांनी त्यांच्या मनकल्लोळ, मनात या ग्रंथाच्या माध्यमातून युवकांच्या मनस्थितीचा अभ्यास करण्याचा प्रयत्न केलेला आहे, त्यांची मानसिकता कशा पद्धतीने अलीकडच्या काळात तयार झालेली आहे, अशा परिस्थितीत युवकांनी काय केलं पाहिजे, आपल्या मनाची स्वास्थ्य आपण कशा पद्धतीने सुधारले पाहिजे, आपली विचार करण्याची मानसिकता काय असली पाहिजे, यासंबंधीची आपले विचार व्यक्त करत असताना, प्रत्यक्ष अप्रत्यक्षरीत्या मनासंदर्भात विचार व्यक्त करत असताना, संबंध पिढीला आपल्या विचाराच्या माध्यमातून मार्गदर्शन करण्याचा प्रयत्न, एक दिशा देण्याचा प्रयत्न आणि सगळ्यात महत्त्वाचे त्यांच्या विचारांना एक प्रकारचे अधिष्ठान मिळवून देण्याचा प्रयत्न केलेला, अच्युत गोडबोले यांच्या मानसशास्त्रीय विचारांमध्ये संशोधकाला आढळून येते.

मनाच्या संदर्भात अनेक वेगवेगळ्या तज्ञ व्यक्तींनी व्याख्या करण्याचा प्रयत्न केलेला आहे मुळामध्ये मन हे एका ठिकाणी बांधून ठेवता येत नाही किंवा शरीरामध्ये या ठिकाणी माझे मन आहे असे आपण सांगू शकत नाही. तरीही त्याची व्याख्या करण्याचा प्रयत्न अनेक तज्ञांच्या कडून झालेला आहे.

"जाणीव व बुद्धी यांच्यामुळे घडणाऱ्या ज्ञान, विचार, मत, स्मरणशक्ती, भावना, कल्पनाशक्ती, तर्कशक्ती, चेतना या गोष्टी ज्या ठिकाणी होतात त्या ठिकाणाला मन असे म्हणतात." या सर्व गोष्टी या मेंदूद्वारे होणाऱ्या प्रक्रिया आहेत. प्राचीन भारतीय ग्रंथांमध्ये व तत्त्वज्ञानामध्ये मनाचा सखोल अभ्यास करण्यात आला आहे."

मन एखाद्या गोष्टीचा स्वतंत्र व्यक्तिनिष्ठ अनुभव आहे, जो क्षणागणिक बदलत राहतो. मनाची संकल्पना जटिल आहे. ती विविध भाषांमध्ये विविध प्रकारे मांडण्यात आली आहे. बौद्ध धर्मातील मनाची व्याख्या संस्कृतमधील चित्त संकल्पनेशी जोडलेली आहे. त्याचा अर्थही तितकाच व्यापक आहे. यात संवेदना, मूर्त आणि अमूर्त विचार, भावना, सुख-दुःखाची जाणीव, ध्यान, एकाग्रता, बुद्धी आणि अशा अनेक गोष्टींचा अंतर्भाव आहे. बौद्ध धर्मात मनाचा उल्लेख होतो, तेव्हा त्यात प्रत्येक प्रकारच्या मानसिक स्थितींचा समावेश असतो. इथे भौतिक आधार केंद्रस्थानी नाही- जसे मेंदू, मज्जासंस्था, हार्मोन्स आणि इतर गोष्टी- किंवा रासायनिक वा विद्युत्कीय स्थितीही अंतर्भूत नाही. बौद्ध धर्म त्यांचे अस्तित्व अमान्य करत नाही, कारण त्या अर्थातच अस्तित्वात आहेत. आणि त्या अविभाज्यरित्या अंतर्भूत आहेत. इथे मनाचा संदर्भ एखाद्या अशा अर्थहीन गोष्टीशी सुद्धा नाही, जी मेंदू व्यापून टाकते आणि त्याचे कार्य नियंत्रित करते. बौद्ध धर्म मनाचा संबंध सामुहिक बेसावधता आणि सार्वभौम मन अशा संकल्पनांशीही जोडत नाही.

2. संशोधनाची उद्दिष्टे :

1. अच्युत गोडबोले यांच्या मानसशास्त्रीय संकल्पनांचा अभ्यास करणे
2. युवकांमधील नकारात्मक व नैराश्याची कारणांचा शोध घेणे
3. तरुणांचे समुपदेशन करून त्यांना योग्य प्रकारचा मार्ग दाखवण्याचा प्रयत्न करणे

3. संशोधन परिकल्पना :

1. आजचा तरुण मानसिक जोखडा मध्ये अडकला आहे
2. आजच्या तरुणासमोर नैराश्य, उदासीनता, अति विचार, जीवनशैलीची उदासीनता, जीवनाकडे बघण्याचा नकारात्मक दृष्टिकोन या विळख्यात अडकला आहे

4. संशोधन पद्धती :

संशोधकाने प्रस्तुत शोधबंधाचे संशोधन करण्याच्या साठी ग्रंथालयीन पद्धतीचा वापर अधिक प्रमाणात केलेला आहे. ऐतिहासिक पद्धती बरोबरच अनेक दुय्यम साधनांचाही वापर या संशोधनाच्या अनुषंगाने केलेला आहे. त्याचबरोबर सदरील संशोधनाच्या साठी नियतकालिके वर्तमानपत्रे विविध तज्ञांची मत विचारात घेतलेली आहेत.

अच्युत गोडबोले यांचे युवक मानसिकता विषयी विचार :

संपूर्ण जगामध्ये प्रचंड स्पर्धा निर्माण झालेली आहे. या स्पर्धेत टिकण्यासाठी प्रत्येक युवक हा आपापल्या परीने आपले योगदान देऊन त्यात टिकून राहण्याचा प्रयत्न करत आहे. तरुणाची मानसिकता त्याची विचार करण्याची पद्धती त्याची गोंधळलेली अवस्था या सर्व गोष्टींवर ती भाष्य करणारे मानसशास्त्रीय विचार अच्युत गोडबोले यांनी मनकल्लोळ आणि मनात यातून व्यक्त करण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. किंबहुना तरुणांनी अशा परिस्थितीत आपण कसं राहायला पाहिजे आपण कोणत्या पद्धतीने विचार केला पाहिजे इव्हन आपण सकाळी उठल्यापासून ते संध्याकाळी झोपेपर्यंत त्याला पण कसं गुंतून ठेवलं पाहिजे अनुषंगाने निराशाच्या गर्तेतून त्याच्या एकटेपणातून एकाकीपणातून बाहेर येण्यासाठी मार्गदर्शन करणारे अच्युत गोडबोले त्यांचे मानसशास्त्रीय विचार आहेत ते आपणास खालील प्रमाणे थोडक्यात सांगता येतील.

• यशाची व्याख्या आणि युवक :

अगदी सुरुवातीच्या काळापासून आपल्याकडे भरपूर पैसा गाडी बंगला या सर्व गोष्टी असणे म्हणजेच यश अशा पद्धतीची धारणा आपल्याकडे प्रस्थापित झालेली आहे परंतु यशाची व्याख्या करताना अच्युत गोडबोले यांनी यश म्हणजे "आपल्याला जे काम अगदी मनापासून आवडते ते काम करण्याची संधी मिळणे त्या क्षेत्रात काम करण्यासाठी मिळणे म्हणजेच यश होय." याप्रमाणे जर आपण विचार केला आपल्याला ज्या क्षेत्रात काम करण्याची आवड आहे किंवा एखाद्या आपण काम करत असताना आपलं खूप मन लागतं आपल्याला त्या कामातून आनंद प्राप्त होतो अशा प्रकारचा आपण काम करत राहिलो तर निश्चित आपणास पैसा संपत्ती सोबतच आपणास एक आत्मिक समाधान आनंद प्राप्त होत असतो आणि तोच *ख-या* अर्थाने मनुष्याच्या जीवनातील आनंद आहे यश आहे अशा पद्धतीचे विचार व्यक्त केलेली आहेत.

या विचाराच्या अनुषंगाने आपण जेव्हा संशोधन दृष्टिकोनातून संशोधक पाहत असतात, तेव्हा लक्षात येते की, आजचा युवक हा वेगळ्या प्रकारच्या यशाकडे मार्गक्रमण करताना दिसून येतो. किंबहुना त्याच्यामध्ये जगण्याचा प्रयत्न करतो. मग कुठल्या प्रकारचे काम करण्यासाठी आपल्याला आनंद मिळतो की नाही? याचा विचार न करता आपल्याला केवळ पैसा, संपत्ती प्राप्त झाली पाहिजे, आपल्या मनाचा कुठलाही विचार न करता आपल्याला काय करणे आवश्यक आहे, आपल्या स्वतःचा पिंड काय आहे, या बाबी न तपासता केवळ आणि केवळ पैशाच्या संपत्तीच्या मागं आजचा तरुण जातात दिसतो आहे आणि शेवट काय होतो तर तो एका विशिष्ट ठिकाणी येऊन, एका निराशावादी जीवन जगण्याच्या टप्प्यापर्यंत येऊन पोहोचतो, शेवट त्याचा अत्यंत वार्ड असू शकतो. कारण त्याच्या जीवनामध्ये आनंद हा नाहीच, त्याच्या जीवनामध्ये कुतहल हा विषयच नाही, मग त्याच्या जगण्याला काही स्वारस्य असत नाही. त्याची मानसिकता मग हळूहळू वेगळ्या दिशेने जायला लागते, हे आजच्या तरुणांना प्रचंड घातक असल्याच संशोधकास आढळून येते.

• रोल मॉडेल आणि युवक :

तरुणाच्या जीवनामध्ये विद्यार्थी जीवनामध्ये रोल मॉडेल ला खूप महत्त्व असते परंतु आजच्या आधुनिक काळातील रोल मॉडेल आपण जर पाहिले तर तरुणाला योग्य मार्ग न दाखवणारे तरुणाला आधुनिकीकरणाच्या नावाखाली वेसन, नशा, नार्डेट लाईफच्या जगण्यातला बिगडी पणा भपकेबाज पणा यात गुंतताना आपणास दिसून येतो. समाज माध्यमाच्या माध्यमातून टीव्ही मीडियाच्या माध्यमातून सिने चित्रपट सृष्टीतील चुकीचे मार्गाने श्रीमंत झालेले लोक हे रोल मॉडेल समोर येताना दिसून येतात त्यामुळे त्यांच्यासारखे जीवन जगण्याच्या करिता आजचा युवक धडपडताना दिसून येतो. आणि शेवटचा निराशावादी होतो. टीव्ही सिरीयल च्या माध्यमातून रोल मॉडेलच्या माध्यमातून जर विचारवंत साहित्यिक शास्त्रज्ञ

समाज सुधारक यांना रोल मॉडेल म्हणून जर आपण युवकांना प्रेरित केले तर निश्चितच त्यांच्या मानसिकतेमध्ये बदल होऊन विचार करण्याची प्रवृत्ती देखील बदलणार आहे.

- **एकत्र कुटुंब पद्धती आणि सुरक्षितता :**

शहरीकरणाच्या रेट्यात आपल्या गाव गाड्यात देखील विभक्त कुटुंब पद्धती संस्कृती वाढीस लागलेली आहे. त्यामुळे शहराबरोबरच ग्रामीण भागाच देखील कौटुंबिक आणि सामाजिक सांस्कृतिक नुकसान होताना आपणास दिसून येते. आपल्या एकत्र कुटुंब पद्धतीमुळे, कौटुंबिक सुरक्षतेबरोबरच सामाजिक सुरक्षितता देखील मोठ्या पद्धतीने सहजरित्या मिळत असे. सामाजिक जबाबदारी देखील मोठ्या उत्साहाने पार पाडली जात असे. परंतु अलीकडच्या कालखंडामध्ये मात्र यामध्ये फार मोठ्या पद्धतीने विरोध दिशेने बदल झालेला आहे, हे आपल्या समाजासाठी घातक आहे.

एकत्र कुटुंब पद्धतीमुळे चांगल्या पद्धतीची मानसिकता प्रत्येक सदस्याची होती. शेजाऱ्याच्या घरामध्ये खरं दुःख निर्माण झाला असेल, तर आपल्याला आपोआप त्या ठिकाणी दुःख होत होते, परंतु आता ती परिस्थिती आता पूर्णतः बदललेली आहे. म्हणजेच एकत्र कुटुंब पद्धतीमुळे सामाजिक स्वास्थाबरोबरच वैचारिक स्वास्थ्य व मानसशास्त्रीय स्वास्थ्य देखील उत्तम होते, हे संशोधकास अच्युत गोडबोले यांच्या लिखाणातून साहित्यातून निदर्शनास येते.

- **व्यसनाधीनता :**

आधुनिक युगातील व्यसनाधीनता ही एक प्रमुख समस्या आहे. ही समस्या निर्माण होण्याचे प्रमुख कारण म्हणजे युवकांची बदललेली मानसिकता तसेच जागतिकीकरणामुळे निर्माण झालेले अनेक प्रश्न नोकऱ्याची प्रश्न राहणीमानाचे प्रश्न नोकरी असेल तर ते टिकवण्याचा प्रश्न सामाजिक प्रश्न कौटुंबिक प्रश्न अशा अनेक प्रश्नातून व्यसनाधीनता निर्माण होताना दिसून येते. एखाद्या तरुणाला जॉब असेल नोकरी असेल तर ती नोकरी टिकवणे आणि त्या नोकरीतून मिळणारा पैसा व त्याच्या असणाऱ्या अपेक्षा याचा समन्वय कुठेही साध्य होत नाही आणि बदलणारी सामाजिक भपकेबाजपणाची, बेगडी स्वरूपाची मागणी हे सगळं करत असताना तरुणाची मानसिकता योग्य राहत नाही, तो दिशाहीन होतो. मग तो हळूहळू आपला एकाकीपणा घालवण्यासाठी आपलं निराशावादी मन समजावण्यासाठी तो नशाच्या मागे जाण्यासाठी सुरुवात होते. हे सगळे मानसशास्त्री विचाराशी संबंधित आहे त्याच्या मानसिकतेशी संबंधित आहे.

- **शिक्षण, वाचन आणि संस्कृती :**

अलीकडच्या काळात शिक्षण हे न परवडणारे झाले आहे. असे मत अच्युत गोडबोले यांनी त्यांच्या शिक्षण विषयक विचारांमध्ये व मानसशास्त्रीय विचारांमध्ये मांडलेला आहे. सर्वच विकासाचे मूळ म्हणजे शिक्षण आहे. एखाद्या गोष्टीकडे बघण्याची सकारात्मक दृष्टी विकसित करण्याची क्षमता ही शिक्षणामध्ये असते. जे मूलभूत शिक्षण आहे, ते सोयीस्कर रित्या व परवडणाऱ्या किमतीत मिळत नसल्यामुळे अलीकडच्या काळातील तरुणाची मानसिकता ही द्विधा झाल्याची दिसते, त्याच्या विचारांमध्ये त्याच्या वरतूनूकीमध्ये स्पष्टता असत नाही हे फार मोठे दुर्दैवी आणि घातक आहे. शिक्षणामधील डीजीटीलायझेशन आणि मोबाईल टीव्ही संगणक या सगळ्या युगामध्ये वाचन संस्कृती ही पूर्णतः लोप होत चाललेली आहे. या सगळ्याचा परिणाम हा तरुणातील मानसिकतेवर व विचार करण्याच्या क्षमतेवर होतो आहे. पर्यायी त्याची बौद्धिक कुवत ही कमकुवत होताना जाणवते व त्याचबरोबर वैचारिक स्पष्टता वैचारिक अधिष्ठान त्याला अजिबात मिळत नाही. संशोधकाला या सर्व गोष्टी गोडबोले सरांच्या साहित्यातून उमजून आलेले आहेत.

- **समाज माध्यमे, टीव्ही, मोबाईल व युवक :**

एक प्रभावी व दुधारी शस्त्र म्हणून समाज माध्यमाकडे आधुनिक युगात पाहिले जात आहे. प्रत्येक गोष्ट जगाच्या कानाकोपऱ्यात कशाप्रकारे घडत आहे, याची काही क्षणामध्ये माहिती टीव्ही, मोबाईल आणि विविध प्रकारच्या समाज माध्यमाच्या द्वारे प्राप्त होते. याचा दुहेरी वापर आपण करू शकतो परंतु दुर्दैवाने याचा वापर अलीकडच्या कालखंडामध्ये उपद्रवी गोष्टींसाठी व केवळ करमणूक म्हणून केला जातो आणि याचा परिणाम युवकांच्या तरुणांच्या मानसिकतेवर होताना दिसून येतो किंबहुना या सर्व परिस्थितीमध्ये आपला तरुण हा अनुचित प्रकाराकडे पाश्चात्य अनुकरणाकडे आणि

निराशावादाकडे वळताना दिसून येतो. सकाळपासून ते संध्याकाळपर्यंतचे सर्व कार्यक्रम टीव्हीच्या माध्यमातून होणारे आपण जर पाहिले तर जीवनमूल्य नैतिक मूल्य असणारे कार्यक्रम आपणास क्वचित आढळतात आणि हे कार्यक्रम पाहणाऱ्यांची संख्या सुद्धा अत्यल्प असते. बौद्धिक कार्यक्रम कमी होतात आणि त्यांचा प्रेक्षक वर्ग देखील खूप कमी प्रमाणात आढळून येतो या सर्वांचा एकत्रित परिणाम म्हणून मानसिकता पूर्णतः विचलित झाल्याचे आपणास दिसते. आणि हे भारतासारख्या युवा राष्ट्रांसाठी त्याच्या प्रगतीसाठी अत्यंत दुर्दैवी आणि घातक आहे असा वैचारिक कल गोडबोले यांच्या साहित्याच्या माध्यमातून संशोधकाच्या निदर्शनास येतो.

• जगण्याची कुतूहल व विद्यार्थी आत्महत्या :

जगण्याची प्रचंड स्पर्धा, मृगजळाप्रमाणे आपला युवक हा एका विशिष्ट स्वप्नांच्या मागे धावताना दिसतो. ज्या गोष्टीची आवश्यकता नाही त्या गोष्टींच्या मागे धावताना दिसतो हेच या सगळ्यांची निर्मिती ही केवळ आणि केवळ योग्य समुपदेशन योग्य मार्गदर्शन नसल्याच्या कारणामुळे अशा समस्या तरुणासमोर येताना आपणास दिसून येतात. आपण जीवन जगत असताना विशिष्ट पद्धतीचे कुतूहल असलं पाहिजे परंतु कुठल्याही प्रकारचं कुतूहल तरुणांमध्ये किंवा वागण्यांमध्ये त्याच्या जगण्यामध्ये दिसून येत नाही. विद्यार्थ्यांनी केवळ अभ्यास हा मार्कासाठी केला पाहिजे मार्क मधूनच त्याचा आयुष्य उभा राहणार आहे त्याने चांगल्या पद्धतीची मार्क्स मिळवले तरच त्याला समाजात प्रतिष्ठा मिळणार आहे त्याला भविष्यात चांगली नोकरी मिळवून गाडी बंगला संपत्ती प्राप्त करता येऊ शकणार आहे. या सगळ्याच्या पाठीमागे आपला युवक आणि पालक वर्ग मोठ्या संख्येने धावताना दिसून येतो आणि यातून त्याची जी खरी गुणवत्ता आहे ती मात्र कुठेतरी लोप पावताना दिसते.

सगळ्याच विद्यार्थ्यांना चांगल्या नोकरी मिळतील मोठी पद मिळतील अस अजिबात असत नाही. आणि सगळेच विद्यार्थी केवळ मार्कांमुळेच यशस्वी होतील असेही असू शकत नाही त्यामुळे अनेक विद्यार्थी हे निराशावादी निराशेतून आत्महत्या च्या दिशेने मार्गक्रमण करताना दिसतात. ज्यावेळेस दहावी बारावीचे निकाल डिव्हेअर होतात त्यावेळेस मात्र अनेक बातम्या आपण पाहतो ऐकतो विद्यार्थ्यांनी आत्महत्या केल्याच्या घटना अनेक आढळून येतात. ही सर्व परिस्थितीचे मूळ कारण म्हणजे त्या विद्यार्थ्यांची मानसिकता त्यावर केलेली वैचारिक संस्कार त्यावर केलेले बौद्धिक अत्याचार ही सगळी त्याची मूळ कारण आहेत. म्हणजेच त्या विद्यार्थ्यांचं मानसशास्त्रीय असंतुलन फार मोठ्या पद्धतीने झाल्यामुळे या सर्व घटना घडवून येतात घडत असतात असे विश्लेषण अच्युत गोडबोले यांच्या साहित्यातून संशोधकाच्या निदर्शनास येते.

5. विचारांची आवश्यकता व त्याची परिणामकारकता :

खर म्हणजे आपल्या देशाची मूलभूत आणि मूळ ताकद जर कोणती असेल तर ती युवक आहे. तीच ताकद जर अशा पद्धतीने संपुष्टात येणार असेल, वाम मार्गाला लागणार असेल, निराशावादी राहणार असेल, आत्महत्या कडे वळणारी असेल, तर मात्र आपल्या देशाचे भवितव्य अंधकारमय असणार आहे हे सांगण्यासाठी कोणत्याही ज्योतिषाची गरज लागणार नाही. स्वामी विवेकानंद एका ठिकाणी म्हणतात एखाद्या देशाचं भवितव्य आहे मी सहज सांगू शकतो. त्या देशातील युवकाच्या जिभेवर कोणत्या प्रकारची गाणी आहेत कोणत्या प्रकारचे गाणे गुणगुणतो त्यावर त्या देशाचं भवितव्य आहे. इतके महत्त्व देशाच्या आर्थिक सामाजिक सांस्कृतिक राजकीय संशोधन सर्वच क्षेत्रांमध्ये युवकांचे असते. आणि हा आजचा युवक आपली ताकद जर टिकून राहणार नसेल त्याची मानसशास्त्रीय विचारशक्ती संवर्धित होणार नसेल तर मात्र कठीण प्रश्न निर्माण होतील. म्हणून युवकाला निराशावादी नाईट लाईफ व्यसनाधीनता या सगळ्या परिस्थितीतून जर बाहेर काढायचा असेल तर निश्चितच आपणास अच्युत गोडबोले यांच्या मानसशास्त्रीय विचारांचा प्रचार आणि प्रसार करून त्याची महत्त्व संबंधित युवकांच्या लक्षात आणून देणे आवश्यक आहे, तरच तो युवक आपल्या देशाची युवाशक्ती म्हणून समोर येऊ शकतो आणि भारत हा निश्चितपणे येणाऱ्या कालखंडामध्ये एक महासत्ता देश म्हणून समोर येऊ शकतो इतकी ताकद या मानसशास्त्रीय विचारांमध्ये संशोधकास आढळून येते.

जगण्यामध्ये आपल्या काय असलं पाहिजे आपण कोणाला रोल मॉडेल मानलं पाहिजे, आपण काय वाचन केलं पाहिजे, शिक्षण कसल्या प्रकारचे घेतले पाहिजे, आपल्या जीवनामध्ये नैतिक मूल्यांच आणि जीवनमूल्यच काय महत्त्व आहे या सगळ्यांचे महत्त्व आधारेखित करणारे शैक्षणिक व मानसशास्त्रीय विचार अच्युत गोडबोले यांच्या साहित्यामध्ये संशोधकास दिसून येतात. युवकांनी एकत्र कुटुंब पद्धतीकडे अधिक लक्ष केंद्रित करून ग्रामीण गावगाड्यातील संस्कृतीकडे सुद्धा लक्ष देण्याची गरज आहे ती आपण संवर्धित करून आपल्या संस्कृतीशी आपलं नातं घट्ट ठेवलं पाहिजे अशा पद्धतीचा कल अच्युत गोडबोले यांच्या मानसशास्त्रीय विचारांमध्ये आपणास दिसून येतो.

यशाच्या संदर्भात देखील केवळ बेगडी जीवन व भौतिक जीवन याच्याकडे आकर्षित न होता आपण बौद्धिक अधिष्ठान - सांस्कृतिक अधिष्ठान संवर्धित करण्याबरोबरच सामाजिक जबाबदारी आणि सामाजिक सुरक्षितता याच्याकडे सकारात्मक आणि समाधानकारकरित्या विचार करण्याची शृंखला विकसित होते. इतकी ताकद गोडबोले यांच्या मानसशास्त्रीय विचारांमध्ये आपणास आढळून येते.

अशाप्रकारे आपणास अच्युत गोडबोले यांच्या मानसशास्त्रीय विचारांची परिणामकारकता आणि आवश्यकता का आहे हे थोडक्यात विश्लेषित करता येईल.

6. संशोधन निष्कर्ष व शिफारशी :

- सदरच्या विश्लेषणामुळे विचारांमुळे युवकांना एक प्रकारची दिशा निश्चित मिळाली आहे
- युवकांचे वैचारिक व्यक्तिमत्व विकसित होण्यासाठी मार्गदर्शन प्राप्त होताना दिसून येत आहे
- भारताच्या सर्वेकष विकासासाठी आवश्यक असलेल्या बाबींशी आजचा युवक अधारेखित होत आहे
- २१ व्या शतकातील तरुणांची मानसिकता लक्षात घेण्यासाठी मदत होऊन त्याला योग्य मार्ग दाखविण्याचे काम निश्चितपणे होत आहे
- युवकांसंदर्भात सांस्कृतिक आणि शैक्षणिक चळवळ कशी सकारात्मक करता येऊ शकते याचे मार्गदर्शन प्राप्त झालेले आहे.
- सांस्कृतिक आणि शैक्षणिक चळवळ कशी सकारात्मक करता येऊ शकते याचे मार्गदर्शन प्राप्त झालेले आहे.

संदर्भ ग्रंथ सूची :

१. अच्युत गोडबोले, *मनात*, पुणे, मनोविकास प्रकाशन.
२. अच्युत गोडबोले, *मनकल्लोळ*, पुणे, मनोविकास प्रकाशन.
३. studybuddhism.com
४. <https://studybuddhism.com › mana>
५. https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://mr.quora.com/mana-mhanaje-kaya-1&ved=2ahUKEwipg4z6mpf_AhUdRmwGHYXUCZIQFnoECCsQAQ&usq=AOvVaw2ovXulxiD49q0j1F4e5mVV
६. <https://youtu.be/QqGROMsgghys>
७. <https://youtu.be/kJz0ZQjEkwY>
८. दैनिक सकाळ व लोकसत्ता मधील लेख .
९. विविध संशोधकांची निरीक्षणे, संवाद.